

TÜRK İNANI VE DÜ ÜNÜ S STEMLER NDE MEYVE

Mehmet AÇA*

ÖZET

Türk inanı ve dü ünü sisteminde meyve ele alınırken meyvelere dair efsaneler, inanı larda meyvenin yeri, do umla ilgili gelenekler, halk hekimli i, nazar, büyü, u ur - u ursuzluk ve kötü ruhlarla ilgili inanı ve uygulamalarda ayrıca rüya yorumlarında meyve de erlendirilmi tir. Ayrıca yaratılı mitleri, destan, halk hikâyesi, masal ve efsanelerdeki yeri de belirtilmi tir. Meyve a açları ve meyveler insan hayatının hemen her a amasında önemli bir yere sahip olmu tur. Do urganlı ın simgesi elma ve incir, ifa kayna ı olan armut, a acın meyve vermesini sa layan ve kısırlı a çare olan, erkek çocuk sahibi olmayı sa layan inanı lar ve di erleri çalı mada ele alınmı tir.

Anahtar Kelimeler: Meyve, yaratılı miti, efsane, halk hekimli i, halk inanı ı, rüya tabiri.

FRUIT IN SYSTEM OF TURK'S BELIEF AND THINKING

ABSTRACT

This is a study of fruit as it features in passage rites, folk medicine, spell, charm, evil eye, good and bad luck, dream interpretation and beliefs relating to evil spirits. Also it's place in creation myths, epics and folktales was given. Fruit trees and fruits are important for all period's of human life. In addition apple and fig as a symbol of fertility, curative pear and also the beliefs that provide to have male child, providing fruit for tree and cure for infertility were mentioned.

Key words: Fruit, legend, creation myth, folk medicine, folk belief, dream interpretation.

---

* Doç. Dr. Mehmet Aça, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ö retim Üyesi, Balıkesir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008

Yaratılı konulu mitlerle kutsal kitapların aktardığı bilgilerden de anlaşılacağı üzere, meyve, yaratılışın gerçekleştiği andan itibaren insan hayatında önemli ve belirleyici bir yere sahip olmuştur. İlk insanların cennetten çıkarılıp dünya üzerine indirilmesine ve dişiye çocuk doğurma vasfının verilmesine neden olan "yasak meyve" (Elma, incir, vs.) olgusu, dünya üzerinde yine benzer bir görevle çocuksuzluk ya da kısırlığın ortadan kaldırılabilmesinde, yani, soyun devamlılığında, önemli bir araç olarak nitelendirilmiştir. Yenilen elma ile altından yuvarlanan elma ağacı, Türk mitolojisindeki Ege'ye doğurma özelliğinin verilmesine ve kişilerin ölünün Tanrı katından yeryüzüne inmesine neden olan elmayı ve onun temel fonksiyonunu akla getirmektedir.

Yaratılış mitleri, destan, halk hikâyesi, masal ve efsanelerde meyve

(Doğurganlılığın simgesi: elma, incir)

W. Radloff'un Altay Türkleri arasından derlediği yaratılış mitinde, Tanrı katında, yani, cennette yaratılan insanların dokuz dallı bir ağacın meyvesinden beslendikleri ifade edilmektedir. Radloff'un derleyip yayımladığı mitte göre Tanrı, dalsız budaksız ağacı beğenmez. Dokuz dalının bitmesini, dokuz dalın kökünde de dokuz kişilerin türemesini, bu dokuz kişiden de dokuz boyun olmasını ister. Burada bulunan insanlar, bu dokuz dallı ağacın meyveleriyle beslenirler. Tanrı, yarattığı insanlara sadece ağacın bir tarafında bulunan

---

yemeleri için tekrar ısrar eder. Törüngey istemez; fakat, karısı Eje'ye yasak meyveler çok tatlı gelir, kocasının da tatması için a zına sürer. O anda ikisinin de tüyleri dökülür, utanırlar. A açların altına saklanırlar. Tanrı, geldi inde Törüngey ve Eje'ye seslenir. Fakat onlar utandıkları için gelemeyeceklerini söylerler. Yılan, köpek, Törüngey, Eje kabahati hep birbirlerine atarlar. Tanrı yılanı " imdi sen Körmös (eytan) oldun. Ki iler sana dü man olsun, vursun öldürsün."; Eje'ye "Yasak meyveyi yedin. Körmös'ün sözüne uydun. Bundan böyle sen gebe olacaksın, çocuk do uracaksın, do um sancıları

kendilerine göründü. Ve cennet yapraklarından üzerlerini örtmeye başladılar. Rableri onlara: Ben size o a acı yasaklamadım mı ve eytan size apaçık bir dü mandır, demedim mi? diye nidâ etti." (Araf suresi 21, 22. ayetler).

Bunun üzerine Tanrı, onları cennetten kovar, bir müddet ya ayıp ölecekleri ve sonra tekrar dirilecekleri yeryüzüne indirir (Araf suresi 23-25. ayetler).

Cennetteki yasak a açtan Taha suresinde de bahsedilir. Yasak a aç, bu sefer " ecere-i huld" diye adlandırılır. "Ebedi hayat", "çürümez saltanat hayatı" anlamlarına gelen a aç, Âdem ile Havva'ya yasak edilen a açtır. eytan, onları kandırır, yasak a acın meyvesini yerler: "Derken eytan onun aklını karı tırıp "Ey Âdem! dedi, sana ebedilik a acını ve sonu gelmez saltanatı göstereyim mi?" Nihayet ondan yediler. Bunun üzerine kendilerine ayıp yerleri göründü. Üstlerini cennet yapraklarıyla örtmeye çalışı tılar. Bu suretle Adem Rabbine âsi olup yolunu a ırdı." (Taha suresi 120-121. ayetler)

Yahudi ve Hristiyan gelene inde de kötülük ruhunu, eytanı temsil eden yılan, Havva vasıtasıyla Âdem'i bilgi a acının meyvesini yeme e ikna eder. Mi na (Sanhedrin, 70), iyiyi ve kötüyü bilme a acının üzüm asması oldu unu söyler. Henok (Enoch) Kitabı (24/2), onu, yedi da ın arasına yerle tirir. Yahudi gelene inde, yasak meyvenin incir veya bu day oldu una inanılır (Ergun 2002, 82).

Kimi ara tırcılar, ncil ve Tevrat'ta yer alan a acın gerçek bir a aç olmadığını, bir sembol oldu unu ifade etmi lerdir.¹ skenderiye Yahudili i ve Philon, yasak

¹ Nitekim, Türk yaratılı mitlerini ele alan Bahaeddin Ögel de yaratılı efsanesindeki yasak meyvenin bir sembol oldu u kanaatindedir: "Yasak olan veya olmayan meyvalar, tamamı ile sembolik idi. Bunlar daha ziyade, iyi ile kötü hareketi birbirinden ayırd edip, iradesini kullanarak kötü eyleri yapmaması için verilen bir tenbihten ba ka bir ey de illerdir. Ölümsüz olarak Cennette ya ayan nsanlık, yere inince ölümlü bir varlık olmu tur. Yine bazı Altay ve yakut Türklerine ait yaratılı destanlarında Tanrı, ilk insanın çamurdan eklini yapmı ve ona ölümsüz bir ruh arama a gitmi ti. Fakat eytan'ın gelip de, bu ekileri muhafazaya memur edilen köpe i kandırarak bunları kirlletmesi üzerine Tanrı çok kızmtı. Tanrı yarattı ı bu ilk insanlara birer ruh vermi ti ama; ne i leri varsa görsünler diye de onları

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic

Volume 3/5 Fall 2008

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008

Türk nanı ve Dü ünü Sistemlerinde Meyve

---

6)) 8 & 3 6, 8 B! 9
6B! 2 # G G
. ! % G
G " # "

" # 0 %
" # , " "
" # B 6 7 # 6 |
" " # , "
" 7 & #
" % & % ! J
B 5 & % %

K / " & \$\$
%
5 " @ % "
#7 8. 2442 3F?9

" # &0 3 < , 0 &0 1,) (4- 4 4
< - 0 4&54

. % %
% %
8. 2444 2L 239 % ! !
% &
! # Q 0 \$
("!

= =
& % # 0
! 8
?CC? 2E2 2EL9#

& % !
! # U

! 9 % ! 8
& \$ %
% ! % #

Meyve a açları ve meyveler etrafından olu turulan inanma ve pratiklerin bir kısmı, günümüzde de sürdürülmektedir.

nsano lunun hayatını sürdürebilmesi için gerekli olan meyve a açlarının bol meyve vermesine yönelik bazı uygulamalar vardır. Bu uygulamalar, bereketi arttırmaya yönelik uygulamalardır ve insano lunun etrafındaki di er canlı varlıklara kar ı sergiledi i yakla ımı ortaya koyması bakımından da önem arz etmektedir.

1. A acın meyve vermesini (do urganlı ını) etkileyen inanma ve pratikler (a aç korkutma, a aç kucaklama):

Muhtemelen, a acın bir insan gibi duygularının oldu una ve çiçeklenip meyve vermesini engelleyen kötü güçlerin gövdesine yerle ti ine inanmaktan kaynaklanmaktadır.

oradan geçiyormu gibi yapan bir ya lı adama "Bu a aç meyve vermiyor keselim mi?" diye sorarlar, adam "Bırak kesme bu yıl da meyve vermezse kesersin." diye cevap verir." (Barlas 1986, 29).

Barlas'ın bahsetti i a acın meyve vermesine yönelik uygulamalardan birisi de meyve vermeyen a aca yeni ni anlı bir kızın a kla sarılmasıdır. Böyle yapıldı ı takdirde, meyve vermeyen a acın meyve verece ine inanılmı tır (Barlas 1986, 29).

Korkutma ve genç kıza kucaklatma yöntemiyle a acın meyvesini bolla tırma prati ine Ahıska Türkleri arasında da rastlanmı tır (Abbaso lu 1991, 10).

Meyve vermeyen a aca yönelik bir ba ka uygulama da hamile bir kadının meyve vermeyen bir a aca ta ba lamasıdır (Gelmez 1986, 37'den Ergun 2002, 442). Bu i lem gerçekle tirildi inde a acın meyve vermeye ba layaca ina inanılmı tır. Bu uygulamayla meyve vermek üzere olan bir hamile kadının öykünülen özelli inin a aca geçirilmesi amaçlanmı tır. Bu uygulama, kısır kadınlara, daha önce hiç çocu u ölmemi ve yeni do um yapmı bir kadının avucundan su içirilmesi biçimindeki uygulamadan farksızdır. Her ikisinde de kısırlık ya da tutukluk ortadan kaldırılmaya, do um gerçekle tirilmeye çalı ılmaktadır.

Meyve a açlarının verimli olması için ba vurulan uygulamalardan birisi de a acın dibine köpek ölüsünün gömülmesidir. Uygulamayı gerçekle tirenler, böyle yapıldı ı takdirde, a açların daha çok meyve verece ine inanmı lardır (Atılğan 1981, 10'dan Ergun 2002, 760).

A acın bol meyveli olup olmamasıyla ilgili inançlaraüs ÜS2E)"-GdT['uw"E

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008

Ayrıca, bu uygulama, yurdumuzdaki âdet gören kadına yönelik olumsuz yaklaşımları da ortaya koymasından önem taşımaktadır.

2) Doymu ile ilgili geleneksel uygulamalarda meyve ve acı ve meyve

a) Kısırlığı ortadan kaldırmaya yönelik uygulamalarda

Yaratılmış mitleri, destan, halk hikâyesi ve masallardaki doymu ile ilgili olan elmanın yanı sıra kısırlığı ortadan kaldırmaya yönelik uygulamalarda, diğerk bazı meyve ve ağaçları ile meyveler (nar, incir, armut) de yer almaktadır.

Sivas-Divri ili'ne bağlı Güneş Köyü'nün Karapınar mevkiinde yer alan Çeşne Baba ziyareti, diğerk pek çok ziyaret gibi, dertlilerin derman bulmak için başvurdukluyerlerden olmaktadır. Çeşne Baba ziyaretinin bulunduğu yer, ardıç ağaçlarından ibaret küçük bir koruluktur. Çocuk sahibi olmak isteyenler, Çeşne Baba'yı ziyaret ederler ve koruluktaki ardıç ağaçlarının meyvesinden yerler. Hamile kadınlar, ziyaret yerlerinde ellerini vücutlarının üzerinde tutmazlar. Çünkü, doymu çocuğun üzerinde iz olur. Böylesi izlere yörede ziyaret adı verilir (Özen 1996, 108).

Kıbrıs'ta bulunan Canbulat Türbesi'nin yanında yer alan incir ağacından incir yiyen kadınların Canbulat gibi güçlü, cesur oldukları doymu uracakları inancı, yakın zamana kadar yaygın bir şekilde yaşıyordu. Incirin, Türkler arasındaki olumsuz imajına rağmen, Kıbrıs'ta sözü edilen türbe yanında büyüyen incir ağacının meyvelerinin çocuğu olmayan çiftlerin dileklerinin gerçekleşmesinde yardımcı olacağına inanılmıştır (İslamoğlu 1995, 19).

Yenilen meyve vasıtasıyla gebe kalma inancına Afganistan'da yaşıyan Hazaralar arasında da rastlamak mümkündür. Kimi araştırmacılarca Moğol, kimilerince de Türk kökenli oldukları ileri sürülen Hazaralar arasında, çocuğu olmayan kadınlara kara kabuklu narın tanelerini okuyarak yedirirler. Yalnız, narın bütün tanelerinin yenmesi şartı vardır. Eğer bir tanesi bile yenmeden kalsa

---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic

Volume 3/5 Fall 2008

---

duanın kabul olmayacağına inanılır (Kalafat 2001, 48'den Ergun 2002, 794).

Nar ve taneleriyle ilgili bu inancı, Türk dünyası genelinde benzer ekillerde görmek mümkündür. Türk kültüründe elmanın yanı sıra, nar da zürriyetin balyca sembollerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, rüyada nar görmek neslin bereketli olacağına yorumlanmıştır. Nar cennet meyvesidir. Onun bir tanesinin bile yere düşürülmemesi gerektiğini inancı, mütereklerimizdendir (Ergun 2002, 794).

Çocuk doğuramayan kadınların bir ağaç altında uyuyup kalmaları ve bu sırada gördükleri bir rüyada çocuklarının olduğunu görmeleri sonucunda çocuk doğurduklarına dair bir inanç, Gürcistan Cumhuriyetinde Borçalı bölgesinin Marneveli ilçesine balyca Kasımlı köyünün kenarında bulunan bir armut ağacına balyca bir şekilde anlatılmaktadır. Ağaç (orman) kültürünün Türk kültüründeki yeri konulu bir çalışmada yer alan armut ağacıyla ilgili um arasındaki ilişkiye dair bir anlatı ekildedir: "Bir köyden balyca bir köye giden bir kadın yorularak yol kenarında bulunan bu ağacın altında oturup dinlenmek istemi. Fakat oturdu u yerde bir süre uykuya dalmı. Daha önceden çocuğu olmayan bu kadın rüyasında bir oğlan çocuğu doğurdu ve çocuğuyla bu ağacı ziyaret ettiğini görmü. Bir süre sonra gerçekten de bir oğlan çocuk sahibi olan kadın çocuğuyla beraber bu ağacı ziyaret etmiş ve rüyasını herkese anlatmış." (Ergun 2002, 574-575).

b) Arka arkaya kız doğuran kadınların erkek çocuk doğurmasını sağlamak amacıyla yapılan uygulamalarda

Türkiye Türkleri ile diğer Türk toplulukları arasında, meyve ağaçları ve meyveler, arka arkaya kız doğuran kadınların erkek çocuk doğurmasını sağlamak amacıyla yapılan uygulamalarda da yer almaktadır. Anadolu Varsaklarının inanç ve âdetlerini ele alan bir çalışmada bu uygulama ekilde aktarılmaktadır: "Mesela, hep kız olup da oğlan olmasını isteyen bir kadın gider, armut ve erik ağacını taşıyarak: "Ben ağacı taşıdım, kız bıraktım oğlanı balyca taşıdım" diye söyler. Sonra da ağaçlardan yere

---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic

Volume 3/5 Fall 2008

dü en armut ve erikleri toplayarak eve götürür ve kocasıyla beraber yerler. Daha sonraki olacak çocukları erkek olur." (Gökbel 1998, 92).

Aynı uygulamayı Tarsus bölgesinde de görmek mümkündür. Uygulama, mezar yanında bulunan alıç a acına üç kez ta atılıp, "Alıcı ta ladım, kızı bo ladım, o lana ba ladım." denilerek yapılmaktadır (Ergun 2002, 242-243).

Erkek çocuk do urabilmek adına a acın ta lanması i lemi, biraz daha kompleks bir ekilde Mu la - Fethiye'de de sürdürülmü tür. Dirlik'in aktardı ı bilgilere göre, bu bölgede kadınlar, ahlata acını dokuz ta la ta lamaktadırlar. Ta lama sırasında da "Ta lı armudu ta ladım, kızı bıraktım o lana ba ladım." diye üç kez ba ırmaktadırlar. Bu i lemi gerçekle tiren kadınların üç "kulhuvallahi ahad" ile bir "elham" okuyarak artlarına bakmadan geri dönmeleri gerekti i de aktarılan bilgiler arasında yer almaktadır. Kadınlar, bu i lem gerçekle tirildikten sonra erkek çocuklarının olaca ına inanmı lardır (Ergun 2002, 246).

3. Halk hekimliğinde meyve

Meyve a açları ve meyvelerin, geleneksel sa altma i lemleri ya da halk hekimli inde de önemli bir yeri vardır. Bazı meyveler, çe itli hastalıkların tedavi edilmesinde, hastalıkların neden oldu u a rıların dindirilmesi ya da azaltılmasında kullanılmı tır.

Vücutunda si il olan ki i, bu si ilin üzerini kaynatır. Daha sonra incir a acından bir yaprak koparır ve bunun sütlü olan kısmını kanayan yere sürer. Bunu yaptıktan sonra yapra ı, üç "ihlâs", bir "elham" suresi okuyarak el ve ayak de meyecek bir yere koyar (Gönveaüin süüvvv).v ErkekAE

1992:216-225); ceviz, guatr tedavisinde kullanılmaktadır (Sarı-Ba a ao lu 1992, 233-234).

Azerbaycan Türklerinin halk tababetinde de meyve önemli bir yer i gal etmektedir. Hangi meyvenin hangi hastalıklara iyi geldi ine dair birkaç örnek u ekildedir:

“Alma: Ürek-damar sisteminin fealiyyetini denzimleyir, kök, piyli adamları arıkladır, sifeti durula dırır, i tahananı artırır, kebizliyin kar ısını alır. Almanı kabıklı yemek meslehetdir. Onun iresi kusmanın kar ısını alır, kan tezyikini, tûpürcek vezilerini denzimleyir, a ız bo lu unda kurumanın kar ısını alır. Bununla bele, alma di in minasını, di dibi yuvaları zedeleyir. Hamile kadınların alma iresi kabul etmesi meslehetdir.

Armud: Susuzlu un ve a ız bo lu unun kurumasının kar ısını alır, tûpürcek vezilerini temizleyir. Böyrek a rılarını azaldır, sidiyin ifraz olunmasına yah ı

ba ırsaglardan tez geçir. Hulu susuzlu u yatırmagda oh heyirlidir, tebieten serinlik getiren meyve kimi tanınır, a ızın pis gohusunu aparır, i taha ve cinsi heves oyadır. d hesteliyine tutulanlar hulunun iresini ıharır, serin yerde bir geder sahlayır, sonra ona eker gatarag agarına iirler.

ieyi ve yarpa ı yum aldıcı hasseye malikdir. ieyini demleyerek erbeteye gatıp u aglara verirler. eyirdeyinin iini yarıyanmı halda toz eklinde yara üzerine sepirlermi . Hetta u agları sünnet ederken bundan istifada etmi ler." (Gy ov 1994, 77)

4. Nazar, büyü (sihir), u ur - u ursuzluk ve kötü ruhlarla ilgili inanı ve uygulamalarda meyve

nsan, hayvan ve bitkilerin Tanrı'nın verdi i kut vasıtasıyla hayatta kaldı ina, talih sahibi oldu una inanan Türkler arasında nazar, do rudan do ruya Tanrı'nın koruyucu emsiyesinin kalkmasına ve canlıların kötülük getirebilecek olumsuz varlıklara kar ı savunmasız kalmasına ba lanmı tır. Yani, Tanrı kutunun ortadan kalkmasıyla e itli hastalıkların, felaketlerin, u ursuzlukların meydana gelece ine inanılmı tır. Bu nedenle nazar ve u ursuzluk gibi hallerde, insanı, hayvanı ve herhangi bir yeri terk eden Tanrı kutunu geri getirebilmek ve olumsuz durumlara neden olan kötü gleri uzakla tırabilmek için kutlu oldu una inanılan nesnelere ba vurulmu tur.

Türkiye Türkleri arasında nazara kar ı nlem almada i de a acı ve i de ekirde i önemli bir yere sahiptir. Konya'nın Karatay ilçesine ba lı Obruk köyünde evlerin önüne dikilen ve evin a acı sayılan i de a acının yapraklı ve iekli bir dalı, herhangi bir parçası, nazara kar ı korunmak amacıyla evlerin giri kapılarına, odaların yüksekçe yerlerine asılmakta, i de dalı parçacıkları ya da i de meyvesinin çekirdekleri giyilen giysilerin dı arıdan görülmeyen kısımlarına dikilmektedir. de a acından herhangi bir parçanın insan üzerinde ta ınması ya da bulundurulması, Tanrı kutunu temsil eden kutsal nesneden alınan küçük bir parçanın ki i üzerinde dola tırılması hlinde Tanrı kutunun o ki inin yanından hiç ayrılmayaca ı ve onu koruyaca ı inancıyla ba lantılıdır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic

Volume 3/5 Fall 2008

denin dı ında, di er bazı dikenli meyve a açlarının da insanlara ve di er canlı varlıklara musallat olabilecek kötü ruhların uzakla tırmasına yönelik i lemlerde kullanıldı ı gözlemlenmiştir. Bu duruma Saha (Yakut) Türklerinden de bir örnek vermek mümkündür. Saha (Yakut) Türklerine göre alıç, Tanrı dikenidir ve kötü ruhlar bu a acın dikeninden korkarlar. Alıcın kutunun da Tanrı'nın kut verdi i insanlara sinece ine ve insanın kötü ruhlara yenilmez derecede güçlenece ine inanılmı tır (Ergun 2002, 236).

Meyve a açlarıyla meyvelerden büyü ya da sihir bozma i lemlerinde de yararlanılmı tır. Büyü bozma ile ilgili bir örnekte Kur'an'da çe itli vesilelerle zikredilen zeytinin ön plana çıktı ı görülmektedir. Kemalettin Erdir'in aktardı ı bilgilere göre, el almı ki i, büyüye maruz kalmı ki inin durumuna baktıktan sonra yedi adet zeytin ister. Bunlara bazı dualar okur. Sonra evden biri bu okunmu zeytinleri alarak bo bir arsa ya da topra a atar. Böylece, büyü'nün etkisi o ki iden zeytinlerle beraber gitmi olur (Erdir 1997, 46).

A acın kut, u ur, bereket anlayı ında önemli bir yeri vardır. Kimi a açlar kut, bereket, u ur kayna ı olarak görülürken ba ta incir ve ceviz olmak üzere çe itli a açlarla olan ili kilerde tedirgin olunmu , bu a açlara yönelik çe itli kaçınmalar, tabular geli tirilmi tir. ncir, ceviz, i de, nar, zakkum gibi a açlara ba lı bazı kaçınmalar u ekildedir:

(Mu la - Fethiye) ncir ve ceviz a açlarının altında devamlı yatılmaz. E er yatılırsa inme inece ine, ölünceye kadar sakat kalaca ına inanılır. Sık yapraklı ve koyu gölgeli olan bu iki a acın gölgesinde uyutmaz ya lılar (Ergun 2002, 434).

(Manisa - Akhisar) ncir a acından dü en iflâh olmaz. Bu a aç u ursuz sayılıyor, tekin olmadı ı söyleniyor. Zakkum çiçe i iyi sayılmaz, zakkum eve sokulmaz (Ergun 2002, 437).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic

Volume 3/5 Fall 2008

(Düzce) Zakkum a acının evlerde yeti tirilmesi u ursuzluktur. Yanında çıra a acından küçük bir parça bulunduran kimseye nazar de mez (Ergun 2002, 460).

(Mersin - Anamur) ncir a acının altına kirli su dökülmez. Sobada incir odunu yakılmaz. Zakkum çiçe ini koklayanın cehenneme gidece ine inanılır (Gelmez 1986, 37).

(Eski ehir) de a acının dibinde oturulmaz. Çünkü o iyelidir. (Cinli, perilidir, tekin de ildir.) Bu a aç dibinde uzun süre oturulursa çarpılaca ina inanılır. Meyve a acının altında ikindiyle ak am arasında oturulmaz. eytanların cinlerin hı mına u ranılaca ı inancı vardır (Ergun 2002, 761).

(Balıkesir) ncir a acı altında yatmak iyi de ildir. eytan çarpar. Nar tanelerini yere dökmek günahdır. Çünkü nar cennet meyvesidir (Ünsal 1982, 20).

Verilen örneklerden de anla ılaca ı üzere, en çekinilen meyveli a açların ba ında incir gelmektedir. "Oca ında incir a acı bitsin." sözünden de anla ılaca ı

hayatlarında yanlı hareketler ve davranı lardan uzak durmaya çalı ırlar. Yanlı hareketler edildi inde de Tanrı kutunun gidece ine, ak sakallı ihtiyarın ev halkını cezalandıraca ina inanılır.

Evin önüne dikilen bir di er a acın i lek oldu unu daha önce belirtmi tik. Meyveleri yenmeyen ve “erkek incir” diye de adlandırılan i leklerin görünü ü, incir a acına benzemektedir. Fakat, incire nazaran yaprakları daha koyu renkli ve gölgesi de daha koyudur. ncire benzeyen ve yaz ba larında olgunla an meyveleri toplanır, da larda yeti en kavalık (ye il, bol uzun çubu u olan bir bitki) ve sarı diken çalılarına üçer be er dizilerek incir a açlarının dallarına asılır. lek dedi imiz incire benzeyen meyvelerin göbe indeki delikten çıkan sinekler, incir a açlarındaki henüz fındık tanesi büyüklü ündeki incirleri döller. Bu sayede bol bürün alınmı olur. Bu i leme, “i lek atmak” da denilmektedir. E er, i lek atılmazsa incirler olgunla madan dökülür, kuru incir haline getirilemezler.” (Ergun 2002, 261)

5. Rüya yorumlarında meyve

Görülen rüyaların insanların gelece i hakkında olumlu ve olumsuz çok önemli ip uçları içerdi ine, onların sembolik bir dilinin oldu una dair inanç, hem çok eskidir, hem de bütün insanlı ın mü tereklerindedir. Geçmi dönemlerden beri özel bir bilgi ve birikim gerektirdi ine inanılan rüya yorumculu u, modern zamanlarda, özellikle de psikanalistler tarafından özel bir bilim dalı olarak nitelendirilmi tir (Sembol dilinin özellikleri, rüyaların özellikleri, Freud ve Jung’un rüya yorumculu u, rüya yorumculu unun tarihçesi, rüya yorumlama sanatı, rüyaların sembol dili hakkında bk. Fromm 1997).

Türk gelene inde de “bir ilim konusu olarak” nitelendirilen tabircilik ya da yorumculuk, O uz Ka an, Manas gibi destanlarda, Dede Korkut Kitabı’nda, halk hikâyeleri, masallar, tarihî ahsiyetlerle (Osman Bey, vd.) ilgili anlatılan rivayetlerde önemli bir rol üstlenmi tir. Türk yazılı gelene inde pek çok tabirname meydana getirilmi , bu tabirnamelerde rüyalarda görülen olaylar ve nesnelere belirli bir sistem dahilinde yorumlanmaya çalı ılmı , özellikle de rüyaların sembol dili üzerinde

---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic

Volume 3/5 Fall 2008

durulmu tur (Türk yazılı gelene indeki tabirnameler hakkında bk. Gökyay 1992).

Türk yazılı gelene indeki tabirnamelerde yer alan rüya yorumları, do rudan sözlü gelene e dayanmaktadır ve bunlar arasında, do rudan meyve ile ilgili yorumlara da yer verilmi tir. Orhan aik Gökyay tarafından ele alınan eski tabirnamelerden Tabirname-i Türkî ile Süleymaniye Kütüphanesi, Reisü'l-Küttab Kitapları arasında yer alan bir ba ka tabirnamede rüyada görülen bazı meyveler hakkında yapılan yorumlara da yer verilmi tir. Tabirname-i Türkî'de yer alan rüyada elma görme ile ilgili yorum u ekildedir: "Dü de elma görse. Sahib-i kitap eydür. Bazılar "elma" o uldur ve "kızıl elma", sultan cihetinden menfaattir. E er ek i ise kaygu ve gussadır. E er elmayı ortadan yarsa, iki pare eylese orta ı orta ndan cüda ola. E er kızıl elmayı buda ndan koparsa yise o lu do a. Delildir ki kızı ola. E er tatlu elma yise dostluk sebebidir. E er ek i yise, dü manlık sebebidir. E er tatlu yise ho haberdir. E er kimse ana elma verse bezirgan ola; bezirganlıkta i i reva ola. E er ikinci ise anın hasılı ziyade ola; her kangı pi elü ise pi esi reva ola; muradı hasıl ola; sultan ise memleketi ziyade ola (Gökyay 1992, 127).

Rüyada elma görmek, sözü geçen ikinci tabirnamede u ekilde yorumlanmaktadır: "Himmet ziyadeli ine delildir. irin elma ek isinden eyüdür; zira ki tür elma haram mala delildir ve her bi memi haram mala delildir; me er kavun ki anın kökü ceset sıhhatine delildir. Ve denildi ki elma tür lü ünün zararı yoktur. E er kendüyü bir padi ah bir elma ile andı görse padi ahdan ana bir elçi eri e. E er sücü meclisinde bir elma kokladı göre lehve dü üp, zenbe mürtekip ola. E er elma mescidde kokladı görse bir avret evlene. E er elmada yancıdı (?) görse ana bir hayır eri e. Ve elmayı uara, avrete te bih etmi lerdir (Gökyay 1992, 127).

Rüyada incir görmek çok tehlikelidir. Birisinin ya da onun yakınlardan birisinin ölece i anlamına gelir. Mevsimsiz görülen meyve (yani kı n erik, vs. görmek) her zaman için kötüye yorulur. Rüyada dut görmek, paraya ve mala yorulur. Özellikle incir mevsimsiz görüldü ünde çok kötü yorumlanır. Rüyada kiraz görmenin de kazanç

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic

Volume 3/5 Fall 2008

---

getirece ine inanılmaktadır (15. 03. 2004 tarihinde Balıkesir il merkezinde 1977 do umlu Emine Aça'dan derlenmi tir.).

Dut, erkek çocu una; kiraz, kız çocu una; üzüm gözya ına (Üzümün Hz. Ali'nin karısı Fadime Ananın gözya larından meydana geldi ine inanılmaktadır.); armut, sert ve iri olursa hastalı a, sarı ise erkek çocu una; erik, ek i ise kız çocu una, tatlı ise erkek çocu una; elma, yasak a ka, tatlı ise erkek çocu una; kızılık, kız çocu una yorulur.²

Rüya yorumuna Azerbaycan sahasında "rüya yozma" adı verilmektedir. Azerbaycan Türkleri arasından derlenmi rüyada meyve a açları ve onların meyvelerini görmeye ilgili çe itli yorumlardan bazıları unlardır:

Nar A acı: Halal mal remzidir." (Veliyev 1988, 110, 112, 116, 120).

Sonuç

Türk inanı ve dü ünü sistemlerinde genellikle do mamı -do urmamı , ebedî Tanrı'nın sıfatlarını temsil eden meyvesiz ve her daim ye il kalan a açlar kutlu a açlar olarak kabul edilmekle birlikte, meyveli a açlarla onların meyvelerinin de inanç ve dü ünçe dünyamızın biçimlenmesinde önemli bir yeri olagelmi tir. Kimi meyve a açlarıyla meyvelerin (elma, nar, i de, vd.), kut, bereket, u ur getirdi ine inanılırken kimilerinin (incir, vd.) de u ursuzluk, kutsuzluk getirdi ine inanılmı tir. nsano lu, çevresindeki di er canlı ve cansız varlıklarda oldu u gibi, meyve a açlarıyla onların meyveleriyle de özel bir ili ki geli tirmi tir. nsan hayatının hemen her a amasında (do um, evlilik, ölüm) belirleyici bir konuma sahip olan meyve a açları ve meyveler, insanların gelece ine dair olumlu ve olumsuz mesajlar içerdine inanılan rüyaların sembol dilinin geli mesine de önemli katkılarda bulunmu tur.

KAYNAKÇA

- ABBASO LU, Asif, "Ahıska Türklerinin nançlarında A aç ve Su Kültleri", Erciyes, 14 (157), Ocak 1991, s. 10.
- ALPTEK N, Ali Berat, Halk Hikayelerinin Motif Yapısı, Akça Yayınları, Ankara 1997.
- ARAT, Re id Rahmeti, Eski Türk iiri, 3. baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.
- ATILGAN, Kadir, ereflikoçhisar'da Halkla lgili Manevi nançlar, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi, Ankara 1981.
- BARLAS, U urol, "A ır Sanayii Etkisinde (Karabük) Bulak Köyü Halk Bilgisi", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 1. c., Genel Konular, 1986, s. 23-38.
- ERDIR, Kemalettin, Ya ayan Hurafeler, Ankara 1997.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008

-
- ERGUN, Metin, "Türk A aç Kültü nancının Dede Korkut Hikayelerindeki Yansımaları", Milli Folklor, 6 (47), Güz 2000, s. 22-30.
- ERGUN, Pervin, Türk Kültüründe A aç (Orman) Kültü, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya 2002.
- FROMM, Erich, Rüyalar Masallar Mitoslar, çev. Aydın Arıtan - Kaan H. Ökten, Arıtan Yayınevi, İstanbul 1997.
- GELMEZ, erife, Serik ve Anamur Folklorundan Örnekler, Atatürk Üniversitesi Bitirme Tezi, Erzurum 1986.
- GÖKBEL, Ahmet, Anadolu Varsaklarında nanç ve Adetler, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- GÖKYAY, Orhan aik, "Tabirnameler", IV. Milletlerarası Türk Halk kültürü Kongresi Bildirileri 4. c. Gelenek, Görenek ve nançlar, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Ara tırma ve Geli tirme Genel müdürlü ü Yayınları, Ankara 1992, s. 105-131.
- GÖNÜLLÜ, Ali Rıza, Alanya Halk nançlarında "A aç" Motifi, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri 1992-1993-1994-1995, Alsav, Alanya 1996, s. 123-125.
- GÖYÜ OV, Nesib, "Halg Tebabeti Hezinesinden", Azerbaycan Ensiklopediyası Ne riyat-Poligrafiya Birliyi, Bakı 1994.
- GÜNAY, Umay, Elazı Masalları (nceleme), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1975.
- HEKIMOV, Mürsel - Mübar Hekimova, Yuxu Yozumları, Türkeçareler, nam ve Etiqadlar, Maarif Ne riyatı, Bakı 2002.
- NAN, Abdülkadir, Tarihte ve Bugün amanizm, 3. baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1986.
- SLAMO LU, Mahmut, "Kıbrıs'ta Türk- slam Yatırları ve Bunlara li kin Efsaneler", pek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri-1-2 Temmuz 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995, s. 267-284.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008

-
- KALAFAT, Ya ar, "Afganistan Türkleri, Hazaralarda Halk Kültürü", Yeni Dü ünçe, 26 Ekim-01 Kasım 2001.
- ÖGEL, Bahaeddin, Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar), 1. C., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.
- ÖZEN, Kutlu, Sivas ve Divri i Yöresinde Eski Türk nançlarına Ba lı Adak Yerleri, Sivas 1996.
- ÖZHATAY, Neriman - Beyhan Çubukçu - Tüten Keklik, "Konya li Halk laçları", IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri 4. c. Gelenek, Görenek ve nançlar, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Ara tırma ve Geli tirme Genel Müdürlü ü Yayınları, Ankara 1992, s. 215-226.
- ROUX, Jean-Poul, Türklerin ve Mo olların Eski Dini, çev. Aykut Kazancıgil, aret Yayınları, stanbul 1994.
- SAKAO LU, Saim, Gümü hane ve Bayburt Masalları, Akça Yayınları, Ankara 2002.
- SARI, Nil - brahim Ba a ao lu, "Türkiye'de Tiroid Hastalıkları ve Tedavisi Üzerine Halk Bilgi ve Uygulamaları", IV. Milletlerarası Türk Halk kültürü Kongresi Bildirileri 4. c. Gelenek, Görenek ve nançlar, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Ara tırma ve Geli tirme Genel müdürlü ü Yayınları, Ankara 1992, s. 227-240.
- SEYIDO LU, Bilge Erzurum Masalları Üzerinde Ara tırmalar - Metinler ve Açıklamalar, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1975.
- TÜRKMEN, Fikret, Tahir ile Zühre, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.
- ÜNSAL, rfan, Kürse Köyü Folklorundan Örnekler, Necatibey Yüksek Ö retmen Okulu Bitirme Tezi, Balıkesir 1982.
- VELIYEV, Kamil, Elin Yadda ı Dilin Yadda ı, Genclik, Bakı 1988.